

Motion till riksdagen 2020/21:302

av **Lorena Delgado Varas m.fl. (V)**

Social trygghet för småföretagare

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda hur ensamföretag ska kunna få ett skydd som är mer likt det anställda har vid arbetslöshet och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning för att se över de möjligheter som finns för att underlätta föräldraledighet i ensamföretag och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning om nya bestämmelser kring hur SGI-beräkning ska göras för kulturföretagarna och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör få i uppdrag att bevaka och se över kulturskapares pensioner, särskilt i samband med utfasningen av ATP och utfasningen av de statliga inkomstgarantierna från Konstnärnämnden, och tillkännager detta för regeringen.

2 Småföretags förutsättningar

För Vänsterpartiet är full sysselsättning ett viktigt mål. När alla människor har möjlighet att ha ett arbete fungerar vårt samhälle som bäst. Små och medelstora företag, samverkan mellan stat och näringsliv, export, forskning, klimat- och miljöhänsyn är sådant som kommer att kunna göra Sverige till en kunskapsdriven nation. Jobb skapas när innovationer och nytänkande omsätts i nya produkter och tjänster, inte genom att konkurrera om lägre löner och sämre villkor.

Småföretag är en viktig motor för Sveriges näringsliv. Inte bara för att sådana företag kan växa och bli stora, utan också för att de i bästa fall kan driva nya idéer och innovationer framåt. Den absolut största andelen av de företag som drivs i Sverige är också

just små eller medelstora. Sverige har goda förutsättningar att utveckla företagande inom hållbarhet och energieffektivisering, vilket i sin tur kan driva på omställning till ett hållbarare samhälle.

Vänsterpartiets politik för små och medelstora företag syftar till att skapa långsiktighet och goda förutsättningar för tillväxt. Men också trygghet för den enskilda företagsaren och för dennes anställda.

Under våren har de små och medelstora företagen drabbats hårt av den pågående pandemin och krisen som efterföljer covid-19. Coronakrisen har blottat svagheter och den utsatthet som småföretag agerar under. Den har också tydliggjort vilken otrygghet de som jobbar med och inom små och medelstora företag måste leva med.

Ett hållbart företagande handlar om långsiktiga spelregler för att säkerställa både ekonomisk utveckling, social trygghet och förutsättningar för en ekologisk omställning. I den här motionen föreslår vi åtgärder för att även småföretag och de som arbetar inom dessa ska få ett tryggare arbetsliv.

3 Företagare i Sverige

I dag finns det mer än en miljon företag registrerade i Sverige. Lite mindre än tre fjärdedelar är enmansföretag. Bara 0,1 procent av företagen i Sverige har fler än 250 anställda och räknas som stora. Drygt 9,5 procent, eller ca 500 000 av Sveriges sysselsatta verkar som företagare. Många är kombinatorer som förenar en anställning med sitt företagande.

Den strukturomvandling som pågått under en längre tid har resulterat i att Sverige i dag har en stark tjänstesektor och över hälften av de svenska företagen är verksamma inom just tjänstesektorn.

Det finns stora demografiska skillnader när det kommer till företagande. Den övervägande andelen företagare i Sverige befinner sig i de högre åldersspannen, och en stor andel är över 65 år. Det skapar utmaningar, inte minst vad gäller behovet av nödvändiga generationsskiften, som kan antas öka framöver.

4 Coronapandemins påverkan på småföretag

Under 2020 har coronakrisen inneburit ett hårt slag mot näringslivet. Många företag har stått nära konkurs och intäkter och försäljning har under krisen konsekvent minskat. Ca 60 procent av näringslivets företag har i en undersökning uppgivit att omsättningen har minskat i relation till samma perioder tidigare år. Tjänstesektorn har uppgett att den drabbats hårdast men tillverkningsindustrin och handeln visar också dåliga siffror.

När krisen kommer prövas vi som samhälle och vi måste alltid ta oss igenom den med sammanhållning och jämlikhet, utan att någon lämnas i sticket. Under krisen har det varit tydligt att hjälp med likviditet och lån med lägre krav i många fall har kunnat rädda småföretag till dess att verksamheten har återvänt till ett mer normalt tillstånd.

En annan problematik som tidigt gjorde sig påmind var att småföretagare i många fall saknade möjlighet till det vanliga skyddsnätet när en plötslig minskning av omsättningen sker. Många var vittnesmålen om att man inte hade råd med sjukskrivningar eller att lägga företaget vilande då det i de flesta fall stoppade hela verksamheten och risken för konkurs då blev överhängande. Det är viktigt att även småföretag kan använ-

da sig av allt från sjukförsäkring till a-kassa på ett rimligt sätt för att se till att människor inte lämnas i krisens spår.

5 Trygghet i stället för otrygghet

Personer som driver eget företag med F-skattsedel ska ha samma rätt till det sociala trygghetsnätet som anställda. Det sociala skyddsnätet är en del av vår gemensamma välfärd och ska gälla alla, oavsett om man är tillsvidareanställd, timanställd eller egenföretagare. Dock måste ett ömsesidigt ansvar gälla. Som företagare har man ansvar för att betala in sociala avgifter och själv agera för att en sådan modell ska fungera. Det ska inte vara möjligt att avstå från att betala in nödvändiga avgifter och sedan lämna över ansvaret åt staten. Företag som sköter sig drabbas hårt när oschyssta företag låter bli att betala sociala avgifter för att kunna dumpa priserna.

Socialförsäkringsrättsligt görs det skillnad på olika företagsformer och konsekvenserna av detta kan bli stora och svåra att förutse för den enskilda företagaren, särskilt i ett uppbyggnadsskede. Hur den sjukpenninggrundande inkomsten räknas ut beror bl.a. på vilken företagsform man har valt. Den parlamentariska socialförsäkringsutredningen Mer trygghet och bättre försäkring (SOU 2015:21) pekar på hur försäkringsskyddet brister för egenföretagare och utredningen Företagare i de sociala trygghetssystemen (SOU 2019:41) konstaterar att reglerna för sjuklön omfattar företagare med aktiebolag medan de med enskild firma och inkomst av näringsverksamhet har andra regler. Vänsterpartiet menar att skyddsnäten måste fungera för hela arbetslivet, och i och med det alla de olika bolagsformerna. Regeringen har tagit fram direktiv för en ny utredning av frågan. Det är beklagligt att utredning efter utredning bara pekat ut problemen som redan var välkända men att inga konkreta förslag har kommit fram. I och med det har värdefull tid gått förlorad och otryggheten blir en tröskel för dem med svagare ekonomi att starta företag. För Vänsterpartiet är det av yttersta vikt att samhället stöttar upp alla de olika företagarformerna och kommer att bevaka frågorna och utredningens slutsatser med förhoppning om att konkreta förslag kommer att presenteras.

Arbetslöshetsförsäkringen omfattar både arbetstagare och företagare. Trots detta finns en del problematik för små och medelstora företag när det kommer till att ta del av skyddssystemen vid arbetslöshet. Utredningen Företagare i de sociala trygghetssystemen (SOU 2019:41) skriver att ”företagare har inte samma möjligheter som arbetstagare att beviljas arbetslöshetsersättning mellan uppdrag. Ersättning lämnas normalt inte heller till en person som bedriver näringsverksamhet på deltid.” Den här regelsättningen, som kräver att man lägger företag vilande eller lägger ned företaget, fungerar dåligt när ett mindre företag delvis måste lägga ned sin verksamhet och i och med det bli deltidsarbetslös eller när ett mindre företag för tillfället har lite uppdrag som coronakrisen gjort tydligt. Det är svårt att hitta ett regelverk som kan komma åt det och det är inte alltid heller önskvärt, däremot drabbar det ensamföretagen särskilt hårt då skyddsnätet redan från början varit svagare. Vänsterpartiet menar att ensamföretagens skydd behöver ses över.

Regeringen bör utreda hur ensamföretag ska kunna få ett skydd som är mer likt det anställda har vid arbetslöshet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen tillkänna.

6 Föräldraledighet och skyddsnät vid sjukdom

Att driva ett eget företag kan många gånger var påfrestande, såväl ekonomiskt som psykiskt och socialt. Det är viktigt att det finns en trygg grund och ett fungerande socialt skyddsnät även för företagare vid t.ex. sjukdom, arbetslöshet eller förändrade levnadsförhållanden.

En vikarie är tänkt att vara en person som ersätter en bestämd viss person under en bestämd tid. Möjligheten att anställa på vikariat fyller en nödvändig funktion på arbetsmarknaden genom att det går att anställa ersättare vid olika former av tjänstledighet, sjukdom och semestrar. I ensamföretag är anställning av en vikarie svårare än i andra företag, utbildningstiden kräver att man arbetar överlappande vilket ofta inte går i ett ensamföretag av t.ex. ekonomiska skäl eller p.g.a. knepiga arbetstider. Detta gör att möjligheterna till föräldraledighet ofta blir lidande och riskerna med att låta företaget bero under ledigheten för stora. Samhället måste se till att underlätta för ensamföretagare att vara föräldraledig och sjuk. Det kan t.ex. ske genom att staten finansierar delar av vikariens utbildningstid.

Regeringen bör tillsätta en utredning för att se över de möjligheter som finns för att underlätta föräldraledighet i ensamföretag. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

I dag har arbetsgivarna ansvar för att betala sjuklön i 14 dagar. När det gäller mindre företag kan regeln innebära problem. Även om mindre företag som kollektiv har en lägre sjukfrånvaro än genomsnittet kan sjuklönekostnaderna ge problem i det särskilda fallet. Ett mindre företag har inte alltid samma resurser och kanske heller inte samma kunskap som ett större företag. Det är mycket som talar för att gällande regler påverkar företagens vilja att anställa. Trots företagets möjligheter att försäkra sig och det s.k. särskilda högriskskyddet finns dessutom en risk att människor med återkommande sjukperioder stängs ute från arbetsmarknaden. Vi föreslår att mindre företag med upp till tio anställda helt ska slippa betala 14 dagars sjuklön. Företag med upp till tio anställda omfattas helt, för företag med 10–15 anställda sker sedan en upptrappning av kostnadsansvaret. Genom förslaget avlastas företagen ekonomiskt samtidigt som utestängningseffekter på arbetsmarknaden minskar. Förslaget utvecklas ytterligare i vår höstbudgetmotion.

7 Småföretag inom gigeekonomi och kultursektorn

Arbetsmarknaden är i förändring, och allt fler arbetstagare hänvisas till tillfälliga anställningar, korta kontrakt och ofrivilligt företagande när fasta anställningar omvandlas till frilansuppdrag. Vissa branscher, såsom media och kultur men också restaurang, it och skogs- och jordbruk sticker ut med en hög andel s.k. kombinatorer där få blir anställda och man blir tvungen att starta eget för att kunna utföra sitt jobb.

Enligt en rapport från LO blir det allt vanligare att anställda sägs upp och erbjuds att utföra samma arbete som egenföretagare. Därmed kan arbetsgivaren sänka sina arbetskraftskostnader och undgå sitt arbetsgivaransvar. Enligt en rapport från TCO är nästan var tionde egenföretagare att betrakta som s.k. falsk egenföretagare, dvs. en person som uppträder som egenföretagare med godkännande för F-skatt men som jobbar under förhållanden som liknar en anställd (TCO 2018: Atypiska företagare. Om relationen mellan företagare och deras uppdragsgivare). F-skattesystemets nuvarande utformning urholkar således arbetstagarbegreppet, stärker arbetsgivarnas makt och påverkar i

förlängningen maktbalansen på arbetsmarknaden. Vi vill komma bort från detta samtidigt som vi vill trygga småföretagarna.

En viktig del i vår kulturpolitik är att verka för en stark ekonomi som tillåter fler fasta anställningar på kulturinstitutioner och långsiktighet i bidragsregler så att fler fria grupper kan tillsvidareanställa. Men vi ser också behov av ett förstärkt trygghetsnät vid sjukdom, arbetslöshet och föräldraledighet.

I takt med att arbetsmarknaden förändrats har tryggheten vid sjukdom urholkats för stora grupper av människor. Regelverket för socialförsäkringarna är otydligt vilket gör att det är svårt att på förhand veta vilken ersättning man kommer att få. Genom att försäkringsskyddet i socialförsäkringarna är beroende av arbetsinkomster finns det vissa grupper som saknar eller har en svag ekonomisk trygghet vid sjukdom och arbetslöshet, framför allt vissa studerande, egenföretagare som startar ett företag och personer som kombinerar förvärvsarbete med exempelvis företagande. Tryggheten och förutsägbarheten brister för både arbetstagare med tidsbegränsade anställningar och för personer som kombinerar tidsbegränsade anställningar och företagande.

Det är svårt att förutse den sjukpenninggrundande inkomsten (SGI) för tidsbegränsat anställda, eftersom den utgår från inkomstens varaktighet under sex månader framåt i tiden eller från inkomst som är årligen återkommande. Under coronakrisen har detta blivit tydligt i kultursektorn som drabbades hårt och många egenföretagare larmade om att reglerna i princip gjorde det omöjligt för dem att möta krisens effekter. Som kulturarbetare kan vissa perioder under ett år vara fulla av arbete medan andra perioder i stället inte innebär något jobb alls.

En annan vanlig inkomstkälla för kulturarbetare är stipendier. Det kan handla om att man får ett stipendium för att utveckla sitt musicerande, skriva pjäser eller starta upp konstnärsverksamhet. Dessa stipendier finns till för att stödja kultur som annars inte skulle vara inkomstbringande och är viktiga för att kulturen ska kunna vara levande och utvecklas. Dessa stipendier är i dag inte sjukpenninggrundande.

Regeringen bör tillsätta en utredning om nya bestämmelser kring hur SGI-beräkning ska göras för kulturföretagarna. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Konstnärer har i mindre grad en kollektivavtalad tjänstepension än befolkningen som helhet. Detta i kombination med låga inkomster medför risker för mycket låga pensioner. Enligt Konstnärspolitiska utredningen från 2018 gynnade ATP-systemet konstnärer på ett annat sätt än dagens pensionssystem just för att de saknat avtalspensioner. En annan problematik är beslutet från 2010 att successivt avveckla inkomstgarantin för konstnärer som delats ut via Konstnärsnämnden då det också har inneburit ett stödsystem för konstnärer efter pension. Det behövs nu åtgärder för att undvika att allt fler kulturskapare blir fattigpensionärer.

Regeringen bör få i uppdrag att bevaka och se över kulturskapares pensioner, särskilt i samband med utfasningen av ATP och utfasningen av de statliga inkomstgarantierna från Konstnärsnämnden. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Lorena Delgado Varas (V)

Ulla Andersson (V)

Ali Esbati (V)

Ida Gabriellsson (V)

Tony Haddou (V)

Birger Lahti (V)

Ciczie Weidby (V)